

Onderzoeksrapport Marensche Waard

documentcode: 72384-OR-01
aantal pagina's: 20 pagina's inclusief bijlagen

Documenthistorie:

Omschrijving	Datum
Definitief	
Herzien	
Concept	30 mei 2008

Opgesteld	Gecontroleerd	Geautoriseerd
L.Timmers	H.D. Naumann	F.G.J. Barink
.....	.....	.....
Historisch onderzoeker	Senior OCE-deskundige	Manager

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden vereenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. (Artikel 16 Auteurswet 1912).

Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	ALGEMEEN	4
1.2	PROBLEEMSTELLING	4
1.3	DOELSTELLING	4
1.4	VERANTWOORDING	4
2	ONDERZOEK	5
2.1	LUCHTAANVALLEN	5
2.2	CRASHES VAN VLIEGTUIGEN EN V-WAPENS	5
2.3	PERSBERICHTEN	5
2.4	VERHOOR VAN GETUIGEN EN LOCATIEDESKUNDIGEN	6
2.5	SAMENVATTING AANGETROFFEN FEITEN	7
3	CONCLUSIE	8
4	DISTRIBUTIELIJST	9
5	BIJLAGEN	10

1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Aanleiding voor het onderzoek vormt de geruchten van een munitiedump. In het onderstaande figuur is met de rode stip de plek aangeduid waar mogelijk munitie is gedumpt en met de rode lijn is aangegeven waar Dekker van de Kamp bv zand wil gaan winnen.

Figuur 1 Begrenzing onderzoeksgebied.

1.2 PROBLEEMSTELLING

Als gevolg van oorlogshandelingen in de Tweede Wereldoorlog zijn explosieven zijn achtergebleven. Bij het spontaan aantreffen van explosieven ontstaat een verhoogd veiligheidsrisico doordat het explosief door beroering kan exploderen. Onbedoelde explosies kunnen dodelijk letsel en zware schade aan materieel en omgeving tot gevolg hebben. Tevens kan een spontane vondst resulteren in meerkosten door stagnatie van de uitvoeringswerkzaamheden.

1.3 DOELSTELLING

Het doel van de rapportage is het onderzoeken of het gerucht kan worden onderbouwd dan wel teniet gedaan.

1.4 VERANTWOORDING

Het onderzoek is uitgevoerd door de historisch onderzoeker L.Timmers in samenspraak met de Senior OCE deskundige H.D.Naumann.

2 ONDERZOEK

2.1 LUCHTAANVALLEN

Saricon beschikt over een omvangrijk archief met vermeldingen van luchtaanvallen op doelen in Nederland en het naslagwerk "*En nooit was het stil.*" *Kroniek van een Luchtoorlog* (Zwanenburg)¹. Het archief en het naslagwerk zijn doorzocht op vermeldingen van luchtaanvallen met een relevante locatieverwijzing. Onderzoeksresultaten zijn als volgt:

31 mei 1942   T 1541 Wellington Mk Ic DV740 EU- van het No. 26 South African O.T.U. squadron om 00.45 uur op de plaats waar de Maas en een dode Maasarm tesamen komen te Alem, Maasdriel.

2 maart 1943   Bombardement op Alem

2.2 CRASHES VAN VLIEGTUIGEN EN V-WAPENS

Saricon beschikt over een omvangrijk archief met vermeldingen van crashes van vliegtuigen en V-wapens in Nederland. Dit archief is doorzocht op vermeldingen met een relevante locatieverwijzing. Onderzoeksresultaten zijn als volgt:

24 april 1945   Duits vliegtuig te Alem.

2.3 PERSBERICHTEN

Saricon beschikt over een archief met explosievengerelateerde persberichten uit de periode 1982 - 2005. In dit archief is één bericht gevonden die betrekking heeft op het onderzoeksgebied en de omgeving.

Op 10 april 1996 stond er in het Reformatorisch Dagblad een artikel waarin beschreven wordt dat in Alem tijdens graafwerkzaamheden twee vliegtuigbommen (van 250 en 500 pond) zijn aangetroffen. De exacte plaats wordt niet beschreven in het persbericht.

---

¹ Een naslagwerk in twee delen van luchtaanvallen op doelen in en om Nederland, tot stand gekomen in samenwerking met de Koninklijke Luchtmacht.

2.4 VERHOOR VAN GETUIGEN EN LOCATIEDESKUNDIGEN

Saricon heeft gesproken met;

- De heer van Boxtel, woonachtig Meerenstraat 4 te Alem;
- De heer Hanegraaf, woonachtig Sint Odradastraat 10 te Alem;
- De heer van Boxel, woonachtig Meerenstraat 5 te Alem;
- De heer van Mook, woonachtig Moleneind 2 te Alem;
- De heer Kusters;
- De heer van Os, woonachtig Weikestraat 2 te Alem;
- De heer van Eeuwijk, woonachtig Provincialeweg 13 te Velddriel.

In de bijlagen zijn de volledige getuigenverklaringen opgenomen.

Samenvatting getuigenverklaringen

In 1944 werd het gehele gebied geëvacueerd. Dit was vanaf begin september 1944 tot 5 mei 1945. Geen van de getuigen kan zich herinneren dat men munitie in de uiterwaarden heeft gedumpt, maar er hebben wel munitieschepen gelegen op de locatie waar nu de jachthaven is. De munitieschepen betroffen binnenvaartschepen die voor munitietransport werden gebruikt, het is niet aannemelijk dat zij munitie dumpten.

Langs de toegangsweg (Jan Klingenweg) naar Alem zijn er mijnen gelegd, welke na de oorlog door de Duitsers geruimd aan de hand van mijnenkaarten onder toezicht van de Geallieerden. Tevens moest de plaatselijke bevolking Duitse stellingen in de dijk in de omgeving van het veer graven. Er hebben geen stelling of geschut gestaan binnen het onderzoeksgebied, maar er hebben wel veel beschietingen plaatsgevonden.

Dhr. van Mook is zijn hele leven al boer in Alem en heeft een enkele keer munitie aangetroffen op zijn land, het betreft niet het onderzoeksgebied maar is wel aanliggend aan het onderzoeksgebied. Het aantreffen van munitie is echter al zo lang geleden en zo sporadisch gebeurt dat hij het zich amper herinnert. Hij geeft ook aan dat in het onderzoeksgebied kleiwinning voor de plaatselijke steenfabriek heeft plaatsgevonden. Dhr W. Kusters is werkzaam op de steenfabriek. Hij bevestigt het verhaal van dhr. van Mook. In het archief van de steenfabriek zijn kaarten aanwezig waarop het afgegraven gebied wordt aangegeven. Hij bevestigt dat er 1 tot 2 meter is afgegraven. Op de kaart staan de datums van de afgravingen en de meters die zijn afgegraven. In 1957 tot 1970 hebben er een aantal afgravingen plaatsgevonden binnen het onderzoeksgebied. Er is hier bij afgegraven tot gemiddeld +2.5 meter N.A.P

De heer van Eeuwijk heeft een transport/aannemers/loonbedrijf en heeft de ontgravingen in de Marensche waarden uitgevoerd. Hij bevestigde dat er weinig munitie werd aangetroffen in deze waard. Er zijn echter, van het neergestorte Engelse vliegtuig (30/31 Mei 1942), twee bommen aangetroffen. Dhr van Os dacht dat het 500 ponders waren. Deze bommen zijn geruimd. Dit vliegtuig is niet in het onderzoeksgebied gevallen.

Dhr. Van os heeft tijdens het vissen in de uiterwaarden munitie aangetroffen. Hij beschrijft munitie die voor wat betreft de vorm overeenkomt met geschutsmunitie met een kalibergrootte van ca 7,5cm tot ca 10cm. Hij heeft tevens weleens gehoord dat men munitie heeft gevonden in de uitwaarden toen de sluizen werden aangelegd en er meer Eb en Vloed was.

2.5 SAMENVATTING AANGETROFFEN FEITEN

Er hebben luchtaanvallen plaatsgevonden waarbij Alem is geraakt, in het naslagwerk "*En nooit was het stil*" staat echter geen exacte locatie. Geen van de getuigen hebben het over een bombardement gehad.

De Duitse militairen hebben geen gebruik gemaakt van het onderzoeksgebied, maar wel van het aangrenzende gebied. De getuigen geven aan dat er tevens beschietingen hebben plaatsgevonden en mijnen zijn gelegd, maar niet in het onderzoeksgebied. De mijnen zijn na de oorlog opgeruimd.

Er zijn tijdens de afgravingen van oktober 1957 tot mei 1970 explosieven geruimd in het onderzoeksgebied. De heer van os verklaard dat hij tijdens het vissen in de uiterwaarden munitie heeft aangetroffen.

3 CONCLUSIE

In 1957 tot 1970 hebben er een aantal afgravingen plaatsgevonden binnen het onderzoeksgebied. Er is hier bij afgegraven tot gemiddeld +2.5 meter N.A.P, hierdoor is de kans op het aantreffen van explosieven binnen het onderzoekgebied zeer gering.

Bovenstaande conclusie geeft geen aanleiding tot een vervolgonderzoek in de vorm van een volledig vooronderzoek.

---

4 DISTRIBUTIELIJST

- Dekker van de Kamp bv;
- Saricon.

5 BIJLAGEN

Datum: 23-4-08
Werknummer: 72384
Afgenomen door: Senior OCE deskundige dhr. Naumann en historische onderzoeker dhr. Reinders
Adres: Meerenstraat 4
Woonplaats: Alem
Telefoon: 0418 661589

VERKLARING

Getuige verklaart het volgende:

Dhr. F. van Boxtel was ongeveer 14 jaar toen hij geëvacueerd werd. Dit was vanaf begin September 1944 tot 5 Mei 1945. Hij weet te vertellen dat er Engelse bommen in het dorp zijn gevallen en weet zich nog de locaties te herinneren.

Hij kan zich niet herinneren dat men munitie in de uiterwaarden heeft gedumpt, maar er hebben wel munitie-schepen gelegen op de locatie waar nu de jachthaven is. De munitieschepen betroffen binnenvaartschepen die voor munitietransport werden gebruikt, het is niet aannemelijk dat zij munitie dumpten.

Tevens zijn er mijnen op en langs de toegangsweg (Jan Klingeweg) naar Alem gelegd en moest de plaatselijke bevolking Duitse stellingen in de dijk in de omgeving van het veer graven. De stellingen werden 's avonds verlaten, waarbij de Duitsers de toegang tot de stelling met mijnen booby traptten. Hierdoor zijn twee man ernstig gewond geraakt toen zij de stellingen bezochten nadat de Duitsers voor de nacht waren vertrokken.

Dhr. Boxtel kan zich niet herinneren dat er recent iets is aangetroffen maar dat er wel veel beschietingen zijn geweest, echter niet dat er op de locatie stellingen of geschut heeft gestaan.

Bijlage 2

Getuigenverklaring Dhr. Th.M. Hanegraaf

Datum: 23-4-08

Werknummer: 72384

Afgenomen door: Senior OCE deskundige dhr. Naumann en historische onderzoeker dhr. Reinders

Adres: Sint Odradastraat 10

Woonplaats: Alem

Telefoon: 0418 661567

VERKLARING

Getuige verklaart het volgende:

Dhr. Hanegraaf was ongeveer 14 jaar toen in 1944 het gehele gebied geëvacueerd werd. Dit was vanaf begin September 1944 tot 5 Mei 1945.

Hij weet veel van geschiedenis van Alem tijdens de tweede wereldoorlog en heeft nog contacten met Engelse oud-strijders. Dhr. Hanegraaf weet dat er Engelse bommen in het dorp zijn gevallen, maar kan zich niet herinneren dat men munitie in de uiterwaarden heeft gedumpt. Er hebben wel munitieschepen gelegen op de locatie waar nu de jachthaven is. En er zijn mijnen langs de toegangsweg (Jan Kligenweg) naar Alem gelegd.

Dhr. Hanegraaf verteld dat de kerkklokken door Duitsers met explosieven waren gesaboteerd, maar dat er nooit echt veel munitie is aangetroffen (ook niet recent). Er zijn wel veel beschietingen geweest, maar binnen het onderzoeksgebied hebben er geen stellingen en/of geschut gestaan. Hij kan zich ook niet voorstellen dat er munitie is gedumpt omdat de onderzoekslocatie ver buiten de gebieden lag waar munitie werd aangetroffen. De mijnen lagen drie rijen dik langs de weg richting Zaltbommel, deze zijn na de oorlog door de Duitsers geruimd aan de hand van mijnenkaarten onder toezicht van de Geallieerden.

Bijlage 3

Getuigenverklaring Dhr. J. van Boxel

Datum: 23-4-08

Werknummer: 72384

Afgenomen door: Senior OCE deskundige dhr. Naumann en historische onderzoeker dhr. Reinders

Adres: Meerenstraat 5

Woonplaats: Alem

Telefoon: 0418 662086

VERKLARING

Getuige verklaart het volgende:

Dhr. J. van Boxtel was 13 jaar toen in september 1944 Alem geëvacueerd werd. Hij vertelt dat er Engelse bommen in het dorp zijn gevallen, maar kan zich niet herinneren dat men munitie in de uiterwaarden heeft gedumpt. Op de locatie waar nu de jachthaven is hebben er wel munitieschepen gelegen en op de toegangsweg van Zaltbommel naar Alem hebben mijnen gelegen.

Datum: 23-4-08

Werknummer: 72384

Afgenomen door: Senior OCE deskundige dhr. Naumann en historische onderzoeker dhr. Reinders

Adres: Moleneind 2

Woonplaats: Alem

Telefoon: 0418 663604

VERKLARING

Getuige verklaart het volgende:

Dhr. Van Mook was ongeveer 17 jaar in de oorlog. Hij weet te vertellen dat er Engelse bommen in het dorp zijn gevallen, maar is geëvacueerd geweest. Hij kan zich niet herinneren dat men munitie in de uiterwaarden heeft gedumpt, maar er hebben wel munitieschepen gelegen op de locatie waar nu de jachthaven is.

Langs de toegangsweg (Jan Klingenweg) naar Alem lagen er mijnen en bij het Veer zijn er door de Duitsers stellingen in de dijk gegraven. Er werden mijnen neergelegd als de Duitsers overdag de stellingen verlieten. Er zijn drie Alemse mannen door gewond geraakt toen men de stelling in ging, één van deze mannen was een neef van hem. Er zijn veel beschietingen geweest, er hebben echter geen stellingen of geschut gestaan op het onderzoekslocatie.

Dhr. van Mook is zijn hele leven al boer in Alem en heeft een enkele keer munitie aangetroffen op zijn land, het betreft niet het onderzoeksgebied maar is wel aanliggend aan het onderzoeksgebied. Het aantreffen van munitie is echter al zo lang geleden en zo sporadisch gebeurt dat hij het zich amper herinnert. Hij heeft door de jaren heen tenminste 1 blindganger aangetroffen welke is geruimd, misschien nog 1 of 2 maar is al zolang geleden dat hij dit niet meer precies weet.

Hij beschrijft wel munitie die voor wat betreft vorm overeenkomt met geschutsmunitie. Hij geeft ook aan dat in het onderzoeksgebied kleiwinning voor de plaatselijke steenfabriek heeft plaatsgevonden. Dit is in het terrein goed te zien.

Bijlage 5

Getuigenverklaring Dhr. W. Kusters

Datum: 23-4-08

Werknummer: 72384

Afgenomen door: Senior OCE deskundige dhr. Naumann en historische onderzoeker dhr. Reinders

Adres:

Woonplaats:

Telefoon: 06-53505033

VERKLARING

Getuige verklaart telefonisch het volgende:

Dhr W. Kusters is werkzaam op de steenfabriek. Hij bevestigt het verhaal van dhr. van Mook. In het archief van de steenfabriek zijn kaarten aanwezig waarop het afgegraven gebied word aangegeven. Hij bevestigt dat er 1 tot 2 meter is afgegraven. Indien nodig zijn de kaarten in te zien na afspraak.

Datum:23-4-08

Werknummer:72384

Afgenomen door: Senior OCE deskundige dhr. Naumann en historische onderzoeker dhr. Reinders

Adres: Weikestraat 2

Woonplaats: Alem

VERKLARING

Getuige verklaart het volgende:

Dhr. Van Os was ongeveer 7 jaar toen heel Alem geëvacueerd werd in september 1944. Hij vertelt dat er Engelse bommen in het dorp zijn gevallen, waarbij zijn eigen huis ook was getroffen. Hij kan zich niet herinneren dat men munitie in de uiterwaarden heeft gedumpt. Er hebben wel munitieschepen gelegen op de locatie waar nu de jachthaven is. Langs de weg van Alem naar Zaltbommel (tegenwoordig, vanaf het monument in het dorp tot de eerste rotonde richting Zaltbommel) lagen langs de weg mijnenvelden.

Er zijn, van het neergestorte Engelse vliegtuig (30/31 Mei 1942), twee bommen aangetroffen. Dhr van Os dacht dat het 500 ponders waren. Deze bommen zijn geruimd. Dit vliegtuig is niet in het onderzoeksgebied gevallen.

In de periode kort na de oorlog werd aangetroffen munitie in een krater buiten het dorp door opruimdiensten vernietigd.

Dhr. Van os heeft ook zelf tijdens het vissen in de uiterwaarden munitie aangetroffen. Hij beschrijft munitie die voor wat betreft de vorm overeenkomt met geschuts munitie met een kalibergrootte van ca 7,5cm tot ca 10cm. Hij heeft tevens weleens gehoord dat men munitie heeft gevonden in de uitwaarden toen de sluizen werden aangelegd en er meer Eb en Vloed was.

Bij het aanleggen van de sportvelden in de jaren 50, waar dhr van Os zelf bij was, is een kar op een achtergebleven mijn gereden waarbij alleen materiële schade ontstond.

Bijlage 7

Getuigenverklaring Dhr. M. van Eeuwijk

Datum:14-5-2008
Werknummer:72384
Afgenomen door: Senior OCE deskundige dhr. Naumann
Adres: Provincialeweg 13
Woonplaats: Velddriel

VERKLARING

Getuige verklaart het volgende:

De heer van Eeuwijk heeft een transport/aannemers/loonbedrijf en heeft de ontgravingen in de Marensche waarden uitgevoerd. Hij bevestigde dat er weinig munitie werd aangetroffen in deze waard.

Saricon® B.V.
te Heerjansdam

heeft aangetoond te beschikken over een VCA-systeem voor het realiseren van veiligheidsbeheersing conform de richtlijnen:

VCA** (2004/04)

Evaluatie van het VCA-systeem heeft plaatsgevonden volgens de procedures voor VCA-systeemcertificatie van TÜV Nederland voor het toepassingsgebied:

**Het begeleiden van sloop- en milieuwerken, het werken in risicogebieden van railinfrastructuur en het opsporen identificeren, veilig stellen en demontage van explosieven.
(Nace code: 45,11)**

Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

Registratienummer : 13448/3.6
Geldig tot : 09-08-2010
Datum uitgifte : 30-08-2007

Algemeen directeur

**VGM
CHECKLIST
ANNEMERS**

MGMT. SYS.
RVA C 029

Saricon B.V.
te Heerjansdam

heeft aangetoond dat het managementsysteem en de verrichtte werkzaamheden voldoen aan de:

Beoordelingsrichtlijn Procescertificaat
“Opsporen Conventionele Explosieven (OCE)”
Versie: 2007-02

Het bedrijf voldoet daarmee aan de in de bovengenoemde richtlijn vastgelegde eisen ten aanzien van:

Deelgebied A: Opsporing

Evaluatie van het managementsysteem heeft plaatsgevonden volgens de procedures voor systeemcertificatie van TÜV Nederland.
Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

Registratienummer : 13448/2.5
Geldig tot : 15-12-2009
Datum uitgifte : 13-03-2008
Datum eerste certificaat : 15-12-2006

Algemeen directeur

Aanwijzingsbeschikking Ministerie van
Sociale Zaken en Werkgelegenheid
onder nummer: ARBO/M&A/2006/79987

TÜV Nederland QA B.V. - Postbus 120 5580 AC Best - Tel. +31-(0)499-336500 - Fax +31-(0)499-336509
Website: www.tuv.nl - e-mail: info@tuv.nl

